

"People of a special mould"?

International conference on comparative communist biography and prosopography Manchester, 6th - 8th April 2001

Joni Krekola:

Seuraavat suomankieliset lyhennelmät on laadittu konferenssissa esitettyjen papereiden pohjalta. Valitsin eniten itseäni kiinnostavat esitelmät (joista kaikkien käsittelyä en paikan päällä ehtinyt seuraamaan), luin paperit ja kirjoitin alleviivausteni perusteella lyhennelmät. Mahdolliset käänkösvirheet ja väärinkäsitykset otan luonnollisesti vastuulleni. Olen pyrkinyt tuomaan ilmi lukijalle, mikäli lyhennelmät sisältävät omia johtopäätöksiäni, vertailua tai lisäyksiä alkuperäiseen tekstiin. Kaikki paperit liittyvät enemmän tai vähemmän koulutus- ja kasvatuskysymyksiin kommunistisessa liikkeessä.

Esitellyt paperit:

[Irina Filatova](#) (University of Durban-Westville, South-Africa): Africans at the Communist University of Eastern Toilers: people and frameworks

[John Halstead \(University of Sheffield\) and Barry McLoughlin](#) (Dokumentations Archiv des Österreichischen Widerstandes): British Students at the International Lenin School, Moscow, 1926-37: a biographical approach

[Marja Kivisaari](#) (University of Portsmouth): Communists are not born, they are made: the political education system of the French Communist Party (PCF) as a mechanism for reinforcing the party leadership authority and power

[Carsten Krinn](#) (University of Tübingen): Claim and reality of the political schooling work of the Communist Party of Germany (KPD) during the Weimar Republic

[Kevin Morgan](#) (University of Manchester): A family party? Some genealogical reflections on the CPGB

[Jon Olafsson](#) (University of Iceland): Communist discourse

[Margreet Schrevel](#) (International Institut of Social History): A Dutch mix of Scouts and Pioneers: the Uilenspiegelclub children, 1953-1964

LYHENNELMÄT:

Marja Kivisaari (University of Portsmouth):

Communists are not born, they are made: the political education system of the French Communist Party (PCF) as a mechanism for reinforcing the party leadership authority and power

Marja Kivisaari väitteli viime vuonna Portsmouthin yliopistossa. Väitöskirjaan perustuva seminaaripaperi käsittelee Ranskan kommunistipuolueen (PCF) kaaderikoulutuksen vaikutusta uudentyyppisen puolueen muotoutumiseen ja sen johdon auktoriteetin vahvistumiseen.

Kivisaari väittää, että puolueen organisaatioperiaatteen, demokraattisen sentralismin taitava toteuttaminen ja ideologisesti sopivien puolueytöntekijöiden jatkuva uusintaminen säilyttivät vallan konservatiivisen puoluejohdon käsissä 1980-luvulle asti.

Puoluekoulutus

PCF syntyi 1920, kun Ranskan sosialistipuolueen enemmistö liittyi Kominterniin. Ensimmäiset puoluekoulut aloittivat Ranskassa Kominternin käynnistämän bolshevisointiprosessin myötä, mutta tärkein koulutusväylä 1930-luvun puoliväliin saakka oli Moskovan kansainvälinen Lenin-koulu.

PCF:stä tuli massapuolue Kominternin siirryttyä kansanrintamataktiikkaan 1935. Jäsenmäärä kolminkertaistui (319 000) vuoteen 1938 mennessä. Omassa maassa pyrittiin kouluttamaan puolueytöntekijöitä perus-, alue- ja keskustasoilla. Samaan aikaan puolueen johtoon nousut Mauriz Thores ymmärsi "totaalisen" puoluekoulutuksen merkityksen työläispohjaisen massan kiinnittämiseen puolueen kontrolliin.

Puolueen jäsenmäärä nousi 800 000:een sodan jälkeen, eikä monilla uusilla jäsenillä ollut teoreettista koulutusta saatikka käytännön kokemusta puolueytöstä. Miehityskaudella koko hyvin käynnistynyt koulutussysteemi oli romahtanut B uusista puolueytöntekijäistä oli nyt huutava pula. 1950-luvulle tultaessa kolmiportainen koulutusjärjestelmä oli jälleen toiminnassa. Opetussisällöt ryhmittivät ajankohtaisten teemojen ympärille, jotka heijastelivat poliittisten olosuhteiden muutoksia Ranskassa ja Neuvostoliitossa.

Heti sodan jälkeen PCF:n kannatus oli huipussaan. Kylmän sodan jaettua maailman blokkeihin kommunistit eristettiin valtavirran politiikasta omaksi vastakulttuurikseen, jonka ylläpidolle koulutusjärjestelmä oli tärkeää. Koulutus Moskovassa käynnistyi uudelleen 1950-luvulla, ja puoluekoulussa opiskeltiin etuoikeutetuissa olosuhteissa mutta eristettynä tavallisesta neuvostoelämästä. Useimmat opiskelijat pysyivät uskollisina ihanteilleen reaalisosialismin kohdattuaankin.

1960-luku toi uudistumisen ja yhteistyön mahdollisuuksia Ranskankin kommunistipuolueeseen. Ne heijastuivat opintosisätöihin ja sallivat aiempaa vapaampaa keskustelua. Reformit laitettiin pian jäihin ja puolue palasi eristykseen. Työväenluokan keskiluokkaistuminen ja parantuneet opiskelumahdollisuudet näkyivät kuitenkin kritiikkinä puoluekoulutuksen "yksinkertaistettuja" malleja ja metodeja kohtaan. Kehitys oli ristiriidassa puoluejohdon työväenluokkaan takertumisen kanssa, jota tukemaan koko opiskelusysteemi oli kehitetty. Muuttumattomuus koitui puolueen kohtaloksi 1980-luvulla. Kun johto pysyi konservatiiveilla, ei koulutustakaan voitu muuttaa, minkä seurauksena oli pitkään kestäneen joukkokannatuksen hiipuminen viimeistään Neuvostoliiton romahdukseen.

Demokraattinen sentralismi

Demokraattinen sentralismi oli PCF:n ideologisen ja poliittisen yhtenäisyyden ehto. Virallisesti sillä tarkoitettiin vapaaseen keskusteluun perustuvia enemmistöpäätöksiä puolueen kaikilla tasoilla, puoluefraktioiden karsimista, demokraattisia vaaleja puolue-elimien valinnassa, kollektiivista johtoa, sitoutumista ylempien puolue-elimien päätöksiin sekä joka tasolla jatkuvasti harjoitettavaa kritiikkiä ja itsekritiikkiä.

Näin teoriassa. Käytännössä vaihtuva puoluejohto kirjoitti valmiiksi puoluekongressien asiakirjat, jotka politbyroo kumileimasi. Puoluejohto kontrolloi pää-äänenkannattaja L=Humanitessa käytävää vapaata keskustelua ja vertikaalisen puoluerakenteen takia tiesi puolueen sisäiset asiat pilkulleen. Lisäksi puoluejohdolla oli käytettävissään palkallisten puolueytöntekijöiden armeija, joka oli uhrannut elämänsä puolueelle ja kouluttautunut sen johdolla työläisestä täysipäiväiseksi toimitsijaksi. Demokraattisen sijasta voisi puhua aristokraattisesta sentralismista, jonka rakenteissa ollut muutoksen mentäviä aukkoja.

Kivisaari nostaa käytännössä epädemokraattisen järjestelmän tukipylväiksi puoluekoulutettujen toimitsijoiden ja aktivistien ryhmän. Kommunistinen teoria ja ideologia oli puolueen koossapitävä voima, jota oli jatkuvasti ylläpidettävä ja vahvistettava.

Sosialisaatiosta puoluekoulutukseen

Länsimaissa laillisesti toimivat kommunistipuolueet joutuivat kamppailemaan yhteiskuntiansa hegemonisia diskursseja vastaan ja kehittämään siihen tarkoitukseen omat ala- ja vastakulttuurit. Puolueeseen liittyminen oli tavallisesti pitemmän luokkasosialisaation luonnollinen seuraus. Länsimaissa kommunistit houkuttelivat riveihinsä väkeä luokkarakenteen alaportaalta. Työläisille toiminta puolueessa kompensoi sosiaalisia, koulutuksellisia ja kulttuurisia puutteita. PCF pyrki myös integroimaan intellektuelleja työväenluokan rinnalle mutta edellytti, että heidän luova panoksensa pysyi virallisen puoluelinjan raameissa. Hyvällä kommunistijohtajalla oli "riittävästi älyä ohjeiden noudattamiseen mutta ei tarpeeksi niiden kyseenalaistamiseen".

Kommunistien pedagogian avainsana oli jatkuvuus. Kunnan kommunisti opiskeli jatkuvasti ja antoi arvoa opiskelumahdollisuudelle. Teorian ja käytännön yhdistämisen pyrkimys edellytti puolue-elämän ja opiskelun yhteensovittamista. Puoluekoulut olivat osa kaaderien muokausprosessia, tavallaan sen lopullinen sinetöinti "ammattivallankumouksellisuuteen". Koulutus ei ollut vapaaehtoista sanan perinteisessä merkityksessä, mutta yleensä puolueen ehdotukseen suostuttiin mutinoitta. Tarjottu koulutus koettiin velvollisuudeksi, kunnialliseksi ja vastuulliseksi tehtäväksi, jonka vaikutus puolueuraan oli ilmeinen mutta vaiettu tosiasia.

Puoluekoulutuksesta oli hyötyä, jota siitä kieltäytyvä ei saanut. Taustaltaan työväenluokkaiset siirtyivät tuotannollisesta työstä intelligenssin alueelle, jossa keskityttiin lukemaan, kirjoittamaan, keskustelemaan ja valistamaan muita. Palkattu puoluetoimitsijan antoi materiaalisen toimeentulon vastalahjana puolueelle lojaalisuutensa. Massapuolueessa suurin osa koulutetuista sai opintojensa suorittamisesta kuitenkin vain symbolista pääomaa, mainetta ja kunniaa puoluejäsenenä.

Koulutusjärjestelmän päämääränä oli asteittain mukauttaa puolueen normit jäsenten omiksi. Opiskelijan ylpeys ja identiteetti rakennettiin perustumaan kommunistien historian, sankareiden ja traditioiden varaan. Tunteenomainen kytkentä neuvostotovereihin ja koko kommunistiseen internationaaliin sai vahvistusta myös populaarikulttuurin keinoin. Jopa kahden vuoden pituinen opiskelujakso Neuvostoliitossa oli varmasti "totaalinen koulukokemus", jonka aineelliset puitteet olivat kuitenkin II maailmansodan jälkeen kunnossa. Eristyneisyys neuvostoyhteiskunnasta voidaan tulkita kommunistisen vastayhteisöllisyyden simulaatioksi, josta monella jäi elämän pituisia kontakteja.

Puoluejäsenten poliittinen sosialisaatio oli kokonaisvaltainen oppimiskokemus, joka huipentui valituimman joukon kouluttamiseen Moskovassa. Panostuksen tuloksena oli suljettu, kurinalainen, mekanisoitu ja monoliittinen puolueorganisaatio, joka muistutti armeijaa. Puolueen kontrollimenetelmät olivat kuitenkin mukautuvaisia ja tehokkaita, koska ne perustuivat mielen eivätkä kehon hallintaan. PCF:n koulutusjärjestelmän idea oli juuri heterogeenisen aktivistijoukon muuttamisessa yhtenäiseksi poliittiseksi voimaksi.

Jon Olafsson (University of Iceland):

Communist discourse

Jon Olafssonin seminaaripaperissa vasta esiteltiin ajatuksia, joita hän lupautui vielä kehittää tarkemmin lopullisessa versiossaan. Hänen näkemyksensä perustuvat Stephen Kotkinin, Hannah Arendtin ja Charles Piercen teoksiin. Tarkoituksena on hahmottaa erityistä kommunistista diskurssia 1920-luvulta Stalinin kuoleman ulottuvalla jaksolla. Sen jälkeen

kielenkäyttö ei enää erottunut niin selvästi länsimaisesta liberaalista traditiosta.

Kommunistisella diskurssilla Olafsson tarkoittaa kommunistisen liikkeen ja neuvostoviranomaisten tuottamia käsitteellisiä kehyksiä, oikeutuksen mittapuita (standard of justification), arvoja, kategorioita ja metaforia, jotka ovat luettavissa teksteinä. Hän tarkastelee liikkeen sisäistä kontekstia, joka ottaa muotoilut annettuina niitä kyseenalaistamatta.

Moskovan Lenin-koululla ja Vähemmistökansallisuuksien yliopistolla oli ratkaiseva rooli kommunistisen diskurssin luomisessa ja ylläpidossa. Usein vallankumous- ja vakoilukouluina pidetyillä oppilaitoksilla oli pitkäkestoisempi vaikutus puhetavan ja ongelmien ratkaisumallien opettajana. Koulutuksen päämääränä oli toimitsija, joka kykeni tekemään oman maansa poliittisessa joukkotaistelussa itsenäisesti Kominternin määrittelemän puolueelinjan mukaisia ratkaisuja.

Olafsson keskittyy islantilaisten kommunistien Moskovan kouluissa tuottamiin teksteihin. Päähuomio on keski- ja alatasen toimitsijoissa, jotka kouluissa joutuivat soveltamaan oppimaansa diskurssia käytännön harjoituksissa. Maan kommunistinen liike on diskurssin muodostukselle sopiva esimerkki, koska koko liike oli muotoutunut Komintern-kytkennän kautta, suhteellisen suuri joukko nuoria islantilaisia lähetettiin opiskelemaan Moskovaan eikä puolueessa ollut sisäisiä jännitteitä, se hyväksyi yleensä Kominternin linjan.

Tutkimuksessa on viime aikoina puhuttu paljon siitä, miten neuvostoviranomaiset pitivät maansa kontrollissaan. Samaa tulisi pohtia kansainvälisessä kommunistisessa liikkeessä, mihin diskurssianalyysi on oiva keino. Olafsson nostaa esiin kommunismin myötäjuoksijat, jotka koettivat kääntää kommunistisen todellisuuden länsimaisille liberaaleille hyväksyttävään muotoon. He purkivat kommunistisen diskurssin ja maksimoivat havaitsemansa koulutuksen ja tuotannon modernisaation edut. Diskurssin ylläpito ratkaisevaa kansainvälisen kommunistiyhteisön hengissä pysymiselle. Puhetavan vaaliminen ei ollut helppoa etenkin länsimaissa. Monet kommunistien suunnanmuutokset Kominternin kaudella ovat selitettävissä pikemminkin oman diskurssin vahvistamisella kuin poliittisen strategian tarkistamisen tarpeella.

Seminaarikeskustelussa Olafssonin näkemyksistä etenkin Hannah Arendin totalitarismiteorioiden käyttö herätti yleisössä keskustelua. Nämäkin ajatukset ovat vielä itse paperissa hyvin viitteellisesti muotoiltuja ja siksi alttiita väärinkäsityksille.

John Halstead (University of Sheffield) and Barry McLoughlin (Dokumentations Archiv des Österreichischen Widerstandes):

British Students at the International Lenin School, Moscow, 1926-37: a biographical approach

Halstead ja McLoughlin lähtevät liikkeelle yleisestä kysymyksestä, ovatko historian ja elämäkerran kirjoittaminen toisensa poissulkevia kategorioita. Heidän mukaansa eivät, kunhan eri lähestymistapoihin sovelletaan laajityypin omia metodeja. Elämäkerran ja kollektiivisen biografian kirjoittajat joutuvat pohtimaan, kuinka paljon tutkimuksen kohteisiin vaikuttavat sisäiset, psykologiset tekijät ja toisaalta ulkoiset muutokset. Seminaaripaperin peruskysymykseksi täsmentyy: miten ulkoiset ja sisäiset tekijät ilmenevät Ison-Britannian kommunistipuolueen (CPGB) Lenin-kouluun lähettämien opiskelijakohorttien elämäkertoissa?

Britit Lenin-koulussa

CPGB nuorisjärjestöineen lähetti vuosina 1926-37 Moskovan Lenin-kouluun 160 opiskelijaa, joista 14 on yhä tunnistamatta. Joukossa oli 22 naista (14.5%), mutta valtaosa opiskelijoista oli naimattomia miehiä. Opiskelija-aines oli määrällisesti ja laadullisesti huipussaan 1930-luvun taitteessa ja hiipui tasaisesti vuoteen 1935, jolloin aloitti viimeinen kymmenen britin kurssi.

Puolueen paikalliselimet olivat haluttomia lähettämään parhaita kaadereitaan matkaan. Komintern ilmoitti maaliskuussa 1936 lakkauttavansa brittiopiskelijoiden kiintiön. Opettajista oli pulaa, ja puolueopiskelu oli tarkoitus keskittää CPGB:n omaan keskuspuoluekouluun Englantiin.

Paperissa selvitetään brittiopiskelijoiden alueellista ja ammatillista taustaa, jonka yksityiskohtiin en tässä esityksessä puutu. Sekä radikaalista vasemmistotraditiostaan tunnetut teollisuuspaikkakunnat että ammattiryhmät ovat otoksessa vahvasti edustettuina. Koneenrakennus (engineering) on kaivostyöläisyyden ohella yleisin ammattiryhmä, vaikka sitä ei tavallisesti pidetä vastaavana proletariaatin etujoukkona. Useilla Lenin-kouluun päätyneillä oli kokemusta aktiivisesta joukkotoiminnasta kotipaikkakunnallaan, usein myös laittomuuteen kallistuvaa. Kokemus teollisuustyöstä ja sen sosiaalisesta ympäristöstä oli Lenin-kouluun päättymisen avaintekijä, jota tukivat henkilökohtainen taisteluväline ja turhautuminen perhe- ja ystäväpiireihin.

Britit matkustivat Moskovaan, jos eivät halua salaa niin ainakin vaihikka (discretion). Lenin-koulussa heidän liikkumistaan kouluajan ulkopuolella tai yhteydenottojaan kotiin ei alun perin rajoitettu. Salailukäytäntö käynnistyi neuvostopuoluekouluissa 1930, ja seuraavana vuonna Lenin-koulua varten laadittiin omat konspiraatiosäännöt.

Brittiopiskelijat eivät aina olleet Lenin-koulun mallioppilaita. Kominternin VII kongressin yhteydessä 1935 järjestettiin tilaisuus, jossa käsiteltiin asennoitumisvaikeuksia koulun varsinaisiin tarkoitukseen. Koulun puolelta kritisoitiin CPGB:n panosta brittiopiskelijoiden valintaan. Matkaan oli lähetetty individualisteja, työläisaristokratian ja porvarillisen kulttuurin edustajia. Puolueen edustaja oli puolestaan havainnut koulusta valmistuneiden keskuudessa eristyneisyyttä ja haluttomuutta jatkaa toimintaa kotimaassa. Toisaalta Lenin-koulusta heikoin arvostanoin valmistuneet saattoivat jälleen menestyä lupaavasti paikallisessa puolueetyössä. Opettajien näkökulmasta katsoen koulun johto ei tarpeeksi huomionnut opiskelijoiden matalaa koulutustasoa. Liian monien asennoitumien vielä kotiin lähetettäessä oli luvattoman epämarxilainen.

Opiskelijoiden arvioiminen epätyytyttäväksi saattoi johtua toiminnasta koulussa tai kotimatalla. Niiden, jotka ovat häipyneet tutkijoidenkin ulottumattomiin, voidaan tulkita jättäneen puolueen. Tyytymättömyyden voidaan olettaa johtuneen mm. valmistautumattomuudesta koulutukseen ja tottumattomuudesta akateemisen opiskelun vaatimuksiin, opetuksen tasosta sekä kulttuurisesta sopeutumattomuudesta neuvosto-olosuhteisiin. Kollektivistikampanjan kohtaaminen käytännössä aiheutti joillekin sieluntuskia, toiset taas saivat kärsiä solmittuaan suhteen paikallisen naisen kanssa. Muutamat epätyytyttävät brittiopiskelijat lähetettiin oppimaan neuvostoproletariaatilta, ns. tuotannolliseen työhön tehtäisiin tai kolhooseille.

Opiskelussa menestymisen taustalta on löydettävissä kokemusta aikaisemmasta puolueetyöstä, joukkotyöstä teollisuuspaikkakunnilla, aikuiskoulutuksesta sekä tietysti luontaista lahjakkuutta.

Mitä opiskelijoille tapahtui Lenin-koulun jälkeen? CPGB:n johdossa oli vahvin ex-opiskelijaedustus kaudella 1929-35, mistä voi päätellä, että opiskelijakiintiön suuruus korreloi suoraan johtopaikoilla. Vuonna 1949 enää kaksi ex-opiskelijaa kuului puoluejohtoon. Valtaosa sijoittui piiritason toimitsijoiksi puolueeseen, ammattiyhdistysliikkeeseen tai työttömien toimintaan. Huomattava osa päätyi myös Espanjan sisällissodan kansainvälisten prikaatien poliittisiksi komissaareiksi.

Näiden tavallaan hyväksyttävien sijoittumisten ohessa Halstead ja McLoughlin käsittelevät muihin osuuksiin verrattuna suhteettomalla tarkkuudella brittiopiskelijoiden ajautumista neuvostotiedustelun palvelukseen. Rekrytointi hämärähommiin tapahtui luontevasti

Moskovassa. Vieraan vallan palvelu oli ristiriidassa CPGB:n intressien kanssa, koska puolueen jäsenen paljastuminen vakoilijaksi mustasi sen muutenkin huonoa mainetta. Puoluejohto menetti kuitenkin tilanteen hallinnan jo siinä vaiheessa, kun opiskelijat suostuivat mukaan tiedustelijakoulutukseen.

Brittiopiskelijoista olivat kiinnostuneet turvallisuuspoliisi OGPU-NKVD:n ulkomaanosasto, sotilastiedustelu GRU sekä Kominternin kansainvälinen tiedotusorganisaatio OMS, joka rekrytoi brittipassin haltijoita kuriireiksi ja radio-operaattoreiksi. Fasisminvastaisen toiminnan ja muun Neuvostoliiton hyväksi tapahtuneen salaisen toiminnan väliseen sameaan veteen on toisinaan vaikea piirtää viivaa. Joka tapauksessa selviä vakoilutapauksia löytyy ja Btuomiota annettiin. Brittien vastavakoilu oli onnistunut soluttamaan tiedottajiaan CPGB:n johtoon.

Kominternin linjanmuutos kansanrintamaan 1935 muutti sen yhteyksiä kansallisiin kommunistipuolueisiin, jotka saivat lisää liikkumatilaa ja suoran kommunikaatioyhteyden Moskovaan entisten Kominternin lähettämien asiamiesten sijaan. Yhteydenpidosta vastaava OMS erikoiskoulutti Moskovassa 50-75 opiskelijaa vuonna 1935, ja seuraavan vuoden kurssille lähetettiin kolme brittiä. Tiedot sekä henkilöistä että koulutuksesta ovat vielä tässä vaiheessa kovin sirpaleisia. Brittien rekrytointi neuvostovakoilun palvelukseen oli luontevaa, koska brittipassin haltijan oli helppo ylittää eurooppalaisia rajoja.

CPGB puolestaan hyödynsi melko varautuneesti Kominternin tarjoamia yhteistyön mahdollisuuksia. Moskovan opiskelua kritisoitiin niin opiskelijoiden kuin puoluejohtajienkin taholta. Kriittisyyttä stalinismin ideologisia normeja kohtaan oli havaittavissa jopa Kominternissä työskentelevien brittien keskuudessa.

Irina Filatova (University of Durban-Westville, South-Africa):

Africans at the Communist University of Eastern Toilers: people and frameworks

Idän työtätekevien kommunistinen yliopisto (KUTV) oli Kominternin ylläpitämä kansainvälinen oppilaitos, joka koulutti idän (Aasian) kansallisuuksien lisäksi enemmistön Moskovaan lähetetyistä afrikkalaisista. Sen tavoitteena oli "valmistaa idän kansallisuuksien työtätekevien joukosta korkeatasoisia puolueoimitsijoita, jotka kykenisivät hyödyntämään marxismi-leninisin metodeja vallankumoukselliseen taisteluun ja sosialismin rakentamiseen"

Filatova kysyy seminaaripaperissaan, mikä todellisuus löytyy virallisten muotoilujen takaa ja mikä koulun merkitys lopulta oli. Hän keskittyy afrikkalaisiin, joita KUTV:ssa oli vain muutamia tusinoita useiden satojen aasialaisten rinnalla. Moskovassa afrikkalaiset olivat ulkomaalaisten opiskelijoiden ulkoisesti erottuvim ryhmä.

KUTV perustettiin 1921 ja pian myös afrikkalaiset saivat oman sektorinsa. Esimerkiksi Lenin-koulusta KUTV erosi siinä, että sen alaisuuteen perustettiin 1927 oma tutkimusinstituutti kirjastoineen ja alueellisine osastoineen sekä tieteellinen aikakauskirja (Revolutionary East). Sekä koulu että tutkimusyksiköt lakkautettiin terrorin vuonna 1937.

Pääsyvaatimukset KUTV:iin, kuten muihinkin Kominternin oppilaitoksiin, olivat tiukat. Puoluejäsenyyden lisäksi edellytettiin peruskoulutusta, hyvää terveyttä sekä mahdollista eurooppalaisen kielen taitoa. Todellisuus oli kuitenkin teoriaa karumpaa: lukutaidon heikkous oli yleinen ongelma eikä puoluejäsenyyskään ollut itsestään selvä. Konspiraaatio kiristyi KUTV:ssakin 30-luvun taitteessa, mutta sääntöjä rikottiin jatkuvasti, koska ne eivät olleet realistiset. Opiskelijoiden liikkuminen herätti huomiota, kun oppilaitos ja instituutti olivat kävelymatkan päässä toisistaan. Eksyessä saatettiin suoraan ilmoittaa koulun osoite kadunmiehelle.

KUTV:n oppisisällöistä esimerkkinä oleva 1935-36 lista eroaa Lenin-koulun vastaavasta

lähinnä siinä, että mukana on johdantokurssi sekä yleissivistäviä aineita kuten maantietoa ja aritmetiikkaa. Erikoiskurssia, jolla opeteltiin maanalaisen toiminnan perusteita, ei ilmeisesti järjestetty kaikille. Sotilastekniikan kurssi ampumisharjoituksineen järjestettiin samoin vain valitulle joukolle.

Opetuksen kipeimpänä ongelmana oli se, että opettajista vain harvat tunsivat realiteetteja, joihin valmistuvat opiskelijat lähetettiin. Maidentuntemus oli heikkoa eivätkä opiskelijat välttämättä ymmärtäneet mitään opetuksesta, mihin saattoi vaikuttaa myös kieliongelma. Jos tarkastelee pelkästään käytettyjä opetusmateriaaleja, KUTV:n opetuksen paljas päämäärä näyttää olevan poliittinen indoktrinaatio. Filatova huomauttaa kuitenkin, että Leninin ideat koulutuksen ja kommunistisen tietoisuuden yhteydestä elivät vielä 1930-luvun alussa. Keskustelu oli mahdollista puoluelinjan puitteissa, eikä Stalinin ajan anti-intellektuelli kaaderityyppi ollut täysin dominoiva.

Afrikan tutkimuksen saralla KUTV:n voidaan katsoa olevan jopa edelläkävijä. Afrikkalaisten ulottuvilla oleva tutkimuslaitos tuotti ja julkaisi opiskelijoidenkin tutkimusta, jossa ajalle tyypillisen kolonialistisen näkökulman ohessa käsiteltiin anti-imperialistisia liikkeitä, proletariaattia, lapsityötä, ravintoa, asumista jne sosiaalishistoriallisia teemoja. Lisäksi yritettiin kirjoittaa koko Afrikan mantereen historiaa afrikkalaisesta näkökulmasta. Vastaavaa tutkimusta ryhdyttiin muualla harrastamaan vasta vuosikymmeniä myöhemmin, jolloin KUTV:n aikaansaannot toki olivat jo vanhentuneita. Yksityiskohta ei voi olla täysin merkityksetön, kun mietitään Neuvostoliiton vetovoimaa kolonialismista vapautuvissa maissa II maailmansodan jälkeen. Komintern oli toki Eurooppa-keskeinen organisaatio, mutta se ainakin yritti ottaa muunkin maailman vakavasti.

KUTV:ia ja sen tutkimuslaitoksia on silti turha idealisoida: useimmat afrikkalaiset opiskelijat tyytyivät opettelemaan marxismi-leninismiin pyhiä kirjoituksia ulkoa. Varsinaisen opiskelun ulkopuolella opiskelijat tutustuivat säännöistä huolimatta innokkaasti outoon ympäristöön. Kontrolloitujen tutustumiskäyntien ja kulttuurivierailuiden lisäksi oli epävirallisempaa toimintaa, josta Filatova nostaa esiin varsin kyynisen esimerkin. Koulun lähistöllä olevassa naistekstiililyöläisten asuntolassa oli opiskelijoiden käyttöön annettu, gramofonilla varustettu juhlahuone. Avioliiton solmimista paikallisen kanssa ei sallittu eikä naisten annettu pitää satunnaissuhteista syntyneitä jälkeläisiä, jotka lähetettiin Moskovan ulkopuolelle lastenkotiin. Opiskelijat myös juopottelivat ja tappelivat B kuten asiaan kuuluu.

Muita ongelmia aiheutti keho ruoka, riittämätön vaatetus, rahanpuute ja B tietenkin B asuntolan saniteettitilojen ala-arvoisuus. Opiskelijat kuitenkin tiedostivat etuoikeutetun asemansa paikallisiin verrattuna, mikä saattoi vähentää sosialismia kohtaan tunnettua innostusta. Afrikkalaisten kohtelussa oli myös havaittavissa piilorasismia. Teatteri-esitysten karikatyyriset afrikkalaishahmot, sormella osoittelu kaduilla ja silkka tietämättömyys olivat silti aika kevyitä syytöksiä. Koulun johto vastasi niihin ilmoittamalla, että neuvostoyhteiskunnassa ei ollut luokkaperustetta rasismille. Vaikka puutteita siis havaittiin ja opiskelijoiden idealismi karisi, useimmat olivat kuitenkin Moskovassa oppimassa sosialismi vahvuuksista.

KUTV koulutti muiden puoluekoulujen lailla tulevaisuuden johtajia B opiskelijat olivat itse tutkimuksen kohteina. Filatova korostaa "huippusalaisten" henkilöarvioiden, karakteristiikkojen, merkitystä opiskelijoiden sijoittumiselle ja myöhemmille vaiheille. Itse näen prosessin rutiininomaisempana neuvostotapana, joka levisi sieltä muiden kommunistipuolueiden kontrollin välineeksi.

Enemmistö KUTV:n afrikkalaisopiskelijoista oli ja pysyi uskollisina kommunisteina Kominternin linjoilla. Johtaviin asemiin omissa maissaan noustessaan heillä oli myös vaikutusvaltaa. Koulutukseen kriittisesti suhtautuvatkin näkivät siinä joitakin myönteisiä

puolia: se oli useimmille ainoa systemaattinen koulutusjakso, ainakin intensiivinen sellainen, joskus jopa innovatiivinen. Opiskelijat tapasivat rajoitteista huolimatta paljon ulkomaalaisia ja pääsivät vaihtamaan näkemyksiään. Ehkä tärkeintä jatkon kannalta oli se, että heitä kohdeltiin Moskovassa tulevana johtajina ja he saivat johtamiskoulutusta. Tämä vahvisti itsetuntoa ja opetti "ajattelemaan poliittisesti". Opetus oli kuitenkin hyvin dogmaattista, Jomo Kenyattan mukaan Kominternin yliopistoissa ei opittu ajattelemaan vaan tulkitsemaan ilmiöitä tietyllä, kunkin hetkisen puoluelinjan määrittämällä tavalla. Tässä mielessä koulutus rinnastuu pappisseminaariin.

Filatova tulkitsee myös itse koulutuksen ja siihen liitetyt käytännön jaksot kokonaisvaltaiseksi, holistiseksi oppimiseksi, millaista ei ollut noihin aikoihin missään muualla saatavissa. Kieltämättä oppilaille annetut soveltamistehtävät vastaavat nykyisiä interaktiivisuuden ideoita.

Carsten Krinn: (University of Tübingen)

Claim and reality of the political schooling work of the Communist Party of Germany (KPD) during the Weimar Republic

Johdattaessaan lukijaa aiheeseensa Krinn väittää, että puoluekoulutuksen historiaa ei Saksassakaan ole vielä tutkittu läpikotaisin. Perinteinen käsitys Weimarin Saksan kommunistipuolueen (KPD) kurinalaisen stalinistisesta luonteesta on viime vuosien tutkimuksissa kyseenalaistettu. Tämä on osa laajempaa kulttuurista paradigman muutosta, jossa monoliittinen ja hierarkkinen, ylhäältä johdettu puolue kuuliaisine kaadereineen on alettu nähdä ruohonjuurinäkökulmasta monimuotoisempana ja itsenäisempänä liikkeenä.

Saksalaisen työväenkoulutuksen historia alkaa 1800-luvun teollistuvista kaupunkiyhteisöistä, joissa porvaristo pyrki omilla ehdoillaan sivistämään hahmottuvaa proletariaattia. Pian työläiset ottivat ohjat omiin käsiinsä ja organisoivat itseopiskelua pieniyhteisöissä. Sosialidemokraattinen puolue hajosi II internationaalin mukana I maailmansodan alettua, mutta eripura konkretisoitui vasta vasemmistosiiven liittyttyä Kominterniin ja perustettua KPD:n.

Krinn korostaa KPD:n koulutuspolitiikan jatkuvuutta, joka pyrki vastaamaan uuden puolueen koulutettujen kaaderien valtavaan kysyntään. Alkuvaiheen tärkeimpiä nimiä olivat mm. suomalaisillekin tutut Rosa Luxemburg, Wilhelm Pieck ja Anton Pannekoek. Useimmilla heistä oli akateeminen tausta, jopa tohtorintutkinto. Krinnin metodina on nostaa tästä propagandistien joukosta seitsemän henkilöä tarkemman tutkimuksen kohteeksi. Seminaaripaperissaan hän valottaa lyhyesti Edvin Hörnlen ja Karl August Wittfogelin vaiheita. Tässä lyhennelmässä keskityn vain yleisiin johtopäätöksiin.

KPD:n ensimmäinen maanlaajuinen puoluekoulu aloitti jo 1919. Puolue palkkasi kiertäviä opettajia luennoimaan eri piiri- ja kaupunkijärjestöissä, mikä oli vanha sosdem. puolueen metodi. Tavoitteena oli vapauttaa vallankumouksellisin metodein yksilöt irrottamalla koko työtätekevien luokka kahleistaan. Hyvä kaaderi kykeni itsenäisesti hahmottamaan taloudellisia ja poliittisia prosesseja sekä taisteli kurinalaisesti tiedostamiensa päämäärien puolesta.

Tämä on ristiriidassa "koulutuksellisen" lähestymistavan kanssa (educationism, jota Krinn ei pidä pätevänä englanninnoksena mutta ei tarjoa alkuperäistäkään). Sillä hän tarkoittaa ylhäältä käsin annettua opettajakeskeistä koulutusta, jossa opiskelija ei opi ajattelemaan itse vaan pikemminkin tunnistamaan ideologian määrittämiä reunaehtoja, sen oikeita ja vääriä tulkintoja. Tässä Krinn on mielestäni oleellisen asian äärellä: miten voi oppia ajattelemaan itse, jos lopullisen totuuden joka tapauksessa määrittelee puolue, jonka näkemykseen kaaderin on demokraattisen sentralismin hengessä alistuttava?

Kaaderit olivat puolueyöllä ylikuormitettuja, ja vain harvat piirit suostuivat myöntämään vapaa-aikaa kouluttautumiseen. Silti koulutusjärjestelmä nähtiin tarpeelliseksi ja laajentamisen

arvoiseksi. 1926 aloitti Marxistische Arbeiterschule (MASCH), ensin pienenä iltakouluna Berliinin päämajassa mutta seuraavan vuosikymmenen alussa jo kookkaana instituutiona, jossa oli 200 opettajaa. Rosa Luxemburg Schule perustettiin Fichtenauhun Berliinin lähistölle 1929, ja se otti kursseilleen 30 kaadera kerrallaan. Kurseja kritisoiin käytännön harjoitteiden puutteesta ja keskittymisestä teoriaan, kun osallistujat olivat tottuneet pelkkään sanomalehtien seuraamiseen. Toisaalta opiskelija-ainesta ei pidetty tarpeeksi korkeatasoisena. Koulun johdossa oli ilmeisesti Neuvostoliitosta lähetetty toveri, jolla oli viime kädessä päätösvalta tärkeissä asioissa. Tämä viittaa suoraan Komintern-kytkentään, vaikka organisaatioita ei tässä nimeltä mainita. Natsit miehittivät Rosa Luxemburg Schulen Berliinin valtiopäivätalon polton jälkeen maaliskuussa 1933.

Krinn summaa Weimarin Saksan KPD:n puoluekoulutuksen suurimmiksi ongelmiksi

- sen, ettei koulutusta ulotettu tehdassolujen tasolle
- naisten osallistumattomuus propagandatyöhön
- pätevien opettajien puute
- kaaderien päivänpoliittiset velvollisuudet häiritsivät opiskelua.

Johtopäätöksinään Krinn esittää seitsemän teesiä.

1. KPD:n puoluekoulutus oli päämääräorientoitunutta. Sen tarkoituksena oli kouluttaa vahva ammattivallankumouksellisten armeija taistelemaan yhteiskunnallisen vallankumouksen puolesta.
2. KPD:n puoluekoulutus ei periaatteessa eronnut sosialidemokraattien vastaavasta. Tämä viestii vallankumouksellisen koulutuksen vanhakantaisuudesta kansallisella tasolla.
3. Pedagogisissa metodeissaan KPD ei eronnut muiden puoluekouluista
4. Puoluekoulutus ei missään nimessä ollut ehdotonta, kurinalaista, stalinistista ja neuvostotyypistä kaaderikoulutusta kuten vielä 1990 luvulla uskottiin. Tämä on kiinnostava väite, jota ei kyllä kovin hyvin perustella. Olisi tärkeää tietää kansallisten koulutussysteemien riippuvuus Kominternin ehdoista, johon tekstissä vain ohimennen viitataan. Sinänsä ajanjakso 1919-1933 oli neuvostopuoluekouluissakin vasta liukumista kohti stalinismia. Krinn tuntuu muutenkin korostavan jatkuvuutta eikä katkosta keisariajan ja Weimarin välillä.
5. Dialektis-materialistinen koulutus ei kyennyt täyttämään itse asettamia tavoitteita, mitä Krinn selittää jäykän educationistisella opetusmetodilla
6. KPD ei kyennyt tekemään vallankumousta poliittisessa aikuiskoulutuksessa tai kaaderikoulutuksessa
7. Vasta viime Weimarin vuosina päästiin lähemmäs kokonaisvaltaista koulutusihannetta, lähinnä MASCH:ssa.

Margreet Schrevel (International Institut of Social History):

A Dutch mix of Scouts and Pioneers: the Uilenspiegelclub children, 1953-1964

Paperissa esitellään Hollannin kommunistisen järjestöperheen nuorin jäsen, lapsijärjestö Uilenspiegelclub, joka toimi vuosina 1953-64 yhteensä noin 3000 kommunistivesan voimin. Schrevel kysyy, minkälaista mentaliteettia lapsiin istutettiin, mikä oli toiminnan ideaalina ja ohjenuorana sekä miten se erosi muista lapsi- ja nuorisjärjestöistä. Tutkimus perustuu International Institute of Social Historyn arkistokokoelmiin ja entisten jäsenten haastatteluihin.

Hollannin kommunistipuolueella (per. 1909) oli heti I maailmansodan jälkeen lapsille suunnattua Communist Sunday School Btoimintaa ja erilaisia neuvostomallisia pioneerivirityksiä, mutta kaikista yrityksistä puuttui jatkuvuutta. Vasta perhelehti Uilenspiegelclubin perheen pienimmille suunnattujen sivujen ja niiden tekijöiden ympärille alkoi hahmottua pysyvämpää järjestörakennetta. Uusi järjestö oli tarkoitettu 8-15-vuotialle ja se

kasvoi pian irti lehdestä itsenäiseksi harraste- ja retkeilyorganisaatioksi. Lehti rahoitti silti yhä lapsille ilmaista toimintaa, joka keskittyi Amsterdamin ympäristöön.

Alkuvaiheessaan järjestö omaksui monia toimintatapoja muilta porvarillisilta järjestöiltä. Kaulaan kuuluva liina oli keltainen eikä punainen, millä koitettiin välttää lahkoutumista. Toisaalta itäisestä järjestökulttuurista omaksuttiin suoraan esim. lippurituaalit leiriolosuhteissa. Lapset järjestäytyivät 10 hengen ryhmiin, joita johtivat vanhimmat 15-vuotiaat lapset, "Suuret pöllöt". Aikuisohjaajat olivat taka-alalla mutta vetivät ideologista ja poliittista linjaa. Tavallisesta lapsijärjestöstä erotti myös mahdollisuus vieraillla Itä-Euroopan sosialistisissa maissa paikallisten järjestöjen laskuun.

Jäsenistö oli kotitaustaltaan työväenluokkaista, useimmiten vielä ammattitaitoisista työläisperheistä eikä kaikkein alimmasta sosiaaliluokasta. Kommunistiperheet elivät kylmän sodan kuumimpina vuosina omassa vastakulttuurissaan, jonka eristystä lapsijärjestö osaltaan purki. Toisaalta myös vahvisti, sillä ääripoliittisuus omaksuttiin myös "klubilla", jonka säännöt korostivat kovaa työntekoa, itsekontrollia ja salaisuutta.

Toiminta klubin kollektiivissa oli hyvin aktiivista ja päiväohjelmat suunniteltiin ja niitä noudatettiin minuutilleen. Mitään ei tehty pelkän viihtymisen takia, vaan kaikessa tekemisessä jotain opettavaista. Mikä hämmästyttävintä, jokaisen kokoontumisen tai projektin jälkeen laadittiin raportti ja lapset opetettiin harjoittamaan kritiikkiä ja itsekritiikkiä. Individualismia ei suvaittu, sitä pidettiin ryhmähengen pahimpana vihollisena. Kritiikkisessiot on haastatteluissa muistettu epämiellyttäväiksi ja hämmentäviksi. Vaikka ongelmat tiedostettiin jo aikanaan, niistä ei järjestön sisällä kyetty avoimesti keskustelemaan.

Molempia sukupuolia kohdeltiin periaatteessa tasa-arvoisina, mutta käytännössä tytöille ja pojille oli omat, perinteistä sosiaalista sukupuolta rakentavat vaatimuksensa. Ihastumisia ei saanut näyttää julkisesti, mikä oli tabu muissakin lapsi- ja nuorisojärjestöissä. Puhtaus sekä hygieniana että kielenkäytössä oli tärkeä arvo.

Ideaalinen kommunistilapsi oli siis organisoitu ja kurinalainen, toimi ryhmän puolesta oman lahjakkuutensa ja kunnianhimonensa sammuttaen, oli siisti ja huolellinen, tunsu luontoa jne. Hän tunnisti oman epätäydellisyytensä ja piti itseensä kohdistuvaa kritiikkiä ystävyyden ilmauksena. Hän tunsu vastuunsa kommunistina, jonain erityisenä, josta saattoi olla ylpeä mutta josta tuli samanaikaisesti vaieta.

Jälkeenpäin muisteltuna kokemus opetti organisoitumista, ryhmäkäyttäytymistä, huomaavaisuutta muita kohtaan sekä aikaansaamista. Myönteistä oli myös vapaus ja vastuu sekä se, että lapsia kohdeltiin kuten aikuisia.

Schrevelin mukaan toiminnassa oli varsinkin alussa paljon samankaltaista muitten lapsijärjestöjen kanssa. Vähitellen klubitoiminta muuttui yhä dogmaattisempaan suuntaan, vaikka sen suhde itse puolueeseen oli hatara, miltei olematon. Puolueen niukka kiinnostus selittyy kaaderien puutteella. Vähästä ei haluttu uhrata vähäpätöisenä pidettyyn lapsitoimintaan. Se sai kehittyä omaan suuntaansa, jonka ihanteet haettiin yhä selkeämmin Neuvostoliitosta. Lapsijärjestö omaksui ohjenuorakseen etenkin ukrainalaisen Anton Makarenkon (1888-1939) kollektiivia korostavia oppeja. Kun Neuvostoliiton ja Kiinan välinen ideologinen konflikti tuli päivänvaloon 1963, kommunistipuolue halusi pysyä neutraalina ja katkaisi suhteensa Moskovaan. Samalla lakkautettiin ideologisesti Neuvostoliittoon sitoutuneet alajärjestöt, mm. lapsijärjestö Uilenspiegelclub, jonka luokkatietoinen dogmaattisuus oli jo muutenkin näkynyt jäsenmäärän hiipumisena.

Uilenspiegelclub kuvaillaan aluksi suhteellisen epämuodolliseksi ja Bpoliittiseksi organisaatioksi, joka Neuvostoliittoon sitouduttuaan joutui jopa kommunistiperheessä

eristykseen. Ennen hajottamistaan järjestö sai myös tuntea kaupallisen nuorisokulttuurin vetovoiman, jota vastaan oli vaikea kamppailla ideologisesti puhdasoppisin ja sivistyksellisin keinoin.

Kevin Morgan (University of Manchester):

A family party? Some genealogical reflections on the CPGB

Englannissa ja Amerikassa viime vuosina ilmestyneissä tutkimuksissa on tarkasteltu kommunistiperheiden lapsia (Phil Cohen: *Children of Revolution*, London 1997; Judy Kaplan B Linn Shapiro: *Red Diapers*, Urbana & Chicago, 1998). Morgan menee paperissaan brittiläisen kommunismin alkulähteille kysymällä, miten paljon kommunistien vanhemmat olivat "liikkeen lapsia" tai kotoisin muuten poliittisesta perheympäristöstä.

Yleisemmin Morgan pohtii sukupolvien välisiä suhteita, vasemmistolaista alakulttuuria ja traditioiden ylläpitoa, siirtämistä ja muuttamista. Tästä näkökulmasta poliittisen sitoutumisen traditiot löysivät brittiläisestä kommunismista kaikupohjaa, mutta samanaikaisesti bolshevismi muutti sitoutumista voimakkaasti B sukupolvien välistä löytyy sekä jatkuvuuden että konfliktin aineksia.

Morganin analyysin empiirinen aineisto on koottu puolueaktiivien haastatteluun. Poimin esityksestä seuraavassa kiinnostavimpia havaintoja mutta vältän puuttumista brittikommunisteihin erityistapauksina.

Karkeasti ottaen neljänneksellä brittiläisistä kommunisteista on ollut kommunistinen kotitausta tai vanhemmat ovat olleet kommunistikaadereina jossain muissa organisaatioissa. Morgan teroittaa eroa puoluekantaisen kommunistikodin ja moniarvoisemman sosialistisen perheen välillä, vaikka molempien jälkeläisillä oli usein paljon yhteistä. Edellisessä tapauksessa on syytä erottaa kirjaimellisesti liikkeen sisään syntyneet niistä, joiden kommunismi kumpusi perityistä arvoista ja asenteista. Toisille puolue oli niin itsestään selvä, että siihen liittymistä ei muisteta, tavallaan jatkettiin suoraan eteenpäin järjestöputkessa: pioneereista nuorisoliiton kautta puolueeseen. Morgan kutsuu näitä kehtokommunisteiksi.

Kehtokommunismi näyttää olleen hyvin työväenluokkainen ilmiö. Puolueaktivistien kodeissa kommunismi kuului lentolehtisröykkiöinä sisustukseen, ja kokoukset pidettiin olohuoneissa lasten pyöriessä jaloissa. Kommunistiäidit olivat usein vastuussa perinteen siirtämisestä lapsille, mikä on sikäli kiinnostavaa, että naisia oli puolueessa vähän, vain yksi viidestä tai kuudesta. Isän poliittinen vaikutus saattoi olla vahvempi, mutta hän ei ollut läsnä vaan pubissa tai alati hoitamassa puoluevelvollisuuksiaan B tai sitten kirjaimellisesti poissa, jolloin puolue saattoi korvata puuttuvan emotionaalisen tuen.

Pidän erittäin kiinnostavana Morganin esiin nostamaa kysymystä varhaisen poliittisen sosialisoinnin vaikutuksesta tiedolliseen ja tunteelliseen puoluesitoutumiseen. Esimerkkinä hän mainitsee joidenkin haastateltujen vaikeuden lukea Neuvostoliittoa koskevaa leirikirjallisuutta. Tunteellinen sitoutuminen ilmenee myös siinä, että puolueesta eroamisen jälkeen on ollut hankalaa löytää uutta poliittista kotia. Tai kuten eräs suomalainen tutkija on kiteyttänyt oman, politiikasta vieraantuneen kantansa: "Sydämeni sykkii yhä vasemmalla puolella." Tässä kysymyksessä brittien vertailu vahvempiin kommunistisiin alakulttuureihin, kuten Italiaan ja Ranskaan, saattaisi osoittautua hedelmälliseksi.

Kaikki eivät tietenkään imeneet kommunismia äidinmaidostaan vaan monet liittyivät liikkeeseen kodista irtauduttuaan, usein opiskeluvuosinaan. Joidenkin vanhemmat nimenomaan pitivät huolta siitä, että lapsi ei liu'u suoraan kommunistijärjestöihin vaan tekee aikuisiällä omat päätöksensä. Pakottamista tehokkaampi sosialisoinnin metodi saattoi olla vanhempien toiminnallaan välittämässä arvoissa ja asenteissa, joille lapsi vartuttuaan löytää poliittisen kodin

puolueesta. On kuitenkin varsin hankalaa yleistää poliittisen sosialisoinnin ratkaisevaa tekijää, joksi voi yhtä hyvin osoittautua vertaisryhmä, opettaja tai muu vanhempi auktoriteetti.

Morgan kääntää myös asetelman pääläelleen osoittamalla, että poliittinen sosialisoinnin kommunismin, jopa puolueeseen liittyminen ja varsinkin radikalismien ylläpitäminen voi tapahtua myös nuoremmilta vanhempien suuntaan. Esimerkissään hän kertoo Neuvostoliittoon siirtyneestä tyttärestä, joka ruokki kirjjeillään isänsä neuvostomyönteisyyttä.

Morgan piirtää myös yleisempää kuvaa brittiläisestä vasemmistotraditiosta, jossa kommunismin vetosi nuoriin etenkin 1930-luvulla. "Kaikki järkevät nuoret miehet" liittyivät tuolloin kommunistien riveihin ja monilla ainakin tunteellinen sitoutuminen kesti eliniän. Ratkaisevin sukupolvikokemus oli Espanjan sisällissota, jonka jälkeen kommunismin vetovoima hiipui muutamia pienempiä, eurokommunismin liittyviä piikkejä lukuun ottamatta tasaisesti. Puolue siis ikääntyi eikä kyennyt uusintamaan itseään (vrt. Kivisaaren paperissa Ranskan tapaus). Ikääntyminen merkitsi myös poliittista maltillistumista, sillä vallankumoukset tehdään vanhan viisauden mukaan alle kolmikymppisinä.

Kommunistista kotitaustaa ei kuitenkaan pitäisi asettaa analyysissä vastakkain ratkaisevien ulkoisten tekijöiden (Espanjan sota, Lenin-koulu) kanssa. Kommunismin ei ollut luonnollinen ja välttämätön vaihe brittiläisen vasemmiston kehityksessä mutta ei myöskään puhtaasti ulkosyntyinen, keinotekoinen ilmiö. Se oli jotain siltä väliltä, minkä vuorovaikutuksen tutkimiseen elämäkertahistorian menetelmät tarjoavat hedelmällisiä välineitä.